

5. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

УДК 332.12

СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ТРАНСКОРДОННОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Дубина М.В., к.е.н., доцент

*Чернігівський національний технологічний університет
Україна, 14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95*

maksim-22@yandex.ru

У статті через синтез таких понять, як «транскордонний», «економічна безпека», визначено сутність транскордонної економічної безпеки, яку запропоновано розглядати як свободу від негативного зовнішнього та внутрішнього впливів на будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення співпраці між територіальними громадами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, у сфері економічних відносин, а саме: виробництва товарів та послуг, розподілу матеріальних благ, обміну, що супроводжується за опосередкованої ролі грошей, та споживання фізичними та юридичними особами виробленої продукції. Також визначено компонентний склад транскордонної економічної безпеки, серед основних елементів якої виділено такі: транскордонна зовнішньоекономічна безпека (вид безпеки, що забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності в межах транскордонного регіону та дозволяє вільно переміщати різнобічні види товарів, ресурсів між прикордонними регіонами через державні кордони та можливість протидіяти зовнішнім та внутрішнім чинникам, що впливають на економічний розвиток транскордонних регіонів), транскордонна виробнича безпека (вид безпеки, суть якого полягає в протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам діяльності виробничих підприємств, що розташовані в транскордонному регіоні і функціонування яких базується на коопераційних зв'язках між окремими підприємствами різних прикордонних територій), транскордонна продовольча безпека (вид безпеки, суть якої зводиться до забезпечення доступу фізичним особам до продуктів харчування у необхідних кількостях та належної якості для підтримання звичайної життєдіяльності людини), транскордонна енергетична безпека (необхідність побудови енергетичних островів з метою експортування електроенергії через територію транскордонного регіону; необхідність використовувати енергетичні можливості сусідніх країн, які мають змогу експортувати електроенергію до інших прикордонних територій), транскордонна інвестиційна безпека (безпека, за якої забезпечується реалізація інвестиційних проектів в рамках транскордонного регіону від впливу несприятливих внутрішніх та зовнішніх загроз щодо подальшого функціонування новостворених підприємств; формування сприятливого інвестиційного клімату на території транскордонного регіону дає змогу поглиблювати економічну співпрацю між регіонами, використовувати різнобічні переваги кожної з територій щодо створення певних видів продукції та послуг).

Ключові слова: транскордонне співробітництво, безпека, транскордонний регіон, економічна безпека, економічна безпека регіону, транскордонна економічна безпека.

Дубина М.В. СУЩНОСТЬ И КОМПОНЕНТНЫЙ СОСТАВ ТРАНСГРАНИЧНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ / *Черниговский национальный технологический университет, Украина*

В статье через синтез таких понятий, как «трансграничный», «экономическая безопасность», определена сущность трансграничной экономической безопасности, которую предложено рассматривать как свободу от негативного внешнего и внутреннего воздействий на любые совместные действия, направленные на усиление и углубление сотрудничества между территориальными общинами или властями, находящимися под юрисдикцией двух или нескольких договаривающихся сторон в сфере экономических отношений. Также определен компонентный состав трансграничной экономической безопасности, среди основных элементов которой выделено следующие: трансграничная внешнеэкономической безопасности (вид безопасности, обеспечивает осуществление внешнеэкономической деятельности в пределах трансграничного региона и позволяет свободно перемещать разносторонние виды товаров, ресурсов между пограничными регионами), трансграничная производственная безопасность (вид безопасности,

суть которой заключается в противодействии внутренним и внешним угрозам деятельности предприятий, расположенных в трансграничном регионе, функционирование которых базируется на кооперационных связях между различными пограничными территориями), трансграничная продовольственная безопасность (вид безопасности, суть которой сводится к обеспечению доступа физическим лицам к пищевым продуктам в необходимых количествах и надлежащего качества для поддержания жизнедеятельности человека), трансграничная энергетическая безопасность (необходимость построения энергетических островов с целью экспортирования электроэнергии территорию трансграничного региона; необходимость использовать энергетические возможности соседних стран), трансграничная инвестиционная безопасность (безопасность, при которой обеспечивается реализация инвестиционных проектов в рамках трансграничного региона от влияния неблагоприятных внутренних и внешних угроз дальнейшего функционирования новообразованных предприятий, формирование благоприятного инвестиционного климата на территории трансграничного региона позволяет углублять экономическое сотрудничество между регионами, использовать разносторонние преимущества разных территорий).

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, безопасность, трансграничный регион, экономическая безопасность, экономическая безопасность региона, трансграничная экономическая безопасность.

Dubina M.V. ESSENCE AND COMPOSITION OF CROSS-BORDER ECONOMIC SECURITY / *Chernihiv State Technological University, Ukraine*

The essence of cross-border economic security was defined by means of synthesis such terms as «cross-border», «economic security». Cross-border economic security is independent from negative external and internal influence on any cooperative aimed on strengthening and deepening of cooperation between territorial communities or authorities within the jurisdiction of two or more contracting parties in economic relations, namely: production of goods and services, distribution of material goods, exchange of them, which is followed by indirect role of money and use by physical and legal bodies – products which are produced. Also the component composition of cross-border economic security was defined. Among them were the following: cross-border economic foreign affairs security (security type, which provides foreign economic activities within the cross-border region and allows to move freely the diverse types of goods and recourses between boundaries across national borders), cross-border production security (to counteract internal and external threats for production enterprises activity located in cross-border region and the functioning of which is based on cooperation relations between different enterprises in different boundaries), cross-border food security (to provide access for individuals to food products in necessary amount and of appropriate quality for supporting peoples' ordinary life), cross-border energetic security (necessity to build power islands with the purpose of export electric power through the territory of cross-border region; necessity to use energetic possibilities of neighbor countries which are able to export electricity), cross-border investment security (to provide implementation of investment projects in the cross-border region from the negative impact internal and external threats as to further functioning of new enterprises; to create favorable investment climate in the cross-border region to allow for deepening economic cooperation between regions).

Key words: cross-border cooperation, security, cross-border region, economic security, economic security of the region, cross-border economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективний та динамічний розвиток всіх економічних суб'єктів безпосередньо пов'язаний з дотриманням базових положень забезпечення різнобічних аспектів їхньої безпеки. Саме можливість передбачати ймовірність настання несприятливих обставин політичного, економічного, екологічного, соціального характеру дає можливість суб'єктам економіки розробляти та впроваджувати заходи щодо попередження негативних наслідків таких подій. Для держави, регіону, окремих суб'єктів господарювання та приватних осіб питання безпеки завжди є актуальними, оскільки безпосередньо пов'язані з життєдіяльністю та нормальним функціонуванням цих інституцій.

Однак постійне зростання впливу глобалізаційних процесів на розвиток фактично всіх без винятку економічних суб'єктів призводить до виникнення об'єктивних передумов досліджування питань безпеки не лише в межах класичної системи п'яти рівнів економіки (світової, національної, регіональної, суб'єкта господарювання, домогосподарства), але і вивчати питання безпеки на рівні інтеграційних об'єднань, які досить потужно розвиваються на сучасному етапі функціонування нашого суспільства. Прикладом таких об'єднань можуть бути транскордонні регіони, які почали виникати внаслідок, насамперед, зростання мобільності населення та підвищення взаємозв'язків між прикордонними регіонами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У науковій літературі існує значна кількість різнобічних досліджень, які вивчають різнопланові аспекти безпеки, у тому числі економічні. Зокрема, Маляренко Т. А. стверджує, що в класичному розумінні „безпека” (від латинського слова *securitas*) означає свободу від страху і свободу від стороннього ворожого впливу. Безпека є базовою потребою людини та суспільства взагалі. Вона передбачає спокій, і, як визначав Цицерон, свободу від страху і залежності. На сьогодні у численних доповідях урядових та міжнародних організацій підкреслюються такі риси безпеки, як свобода від страху і захищеність від замахів, що свідчить про те, що безпека декларується як гарантоване право кожної людини [1, с. 7-8]. Варналій З. С. наводить таке визначення: „безпека” – ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх чинників, а під економічною безпекою розглядає економічну безпеку як стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, держави [2, с. 21]. Ткач С. М. визначає економічну безпеку як здатність економічної системи держави (регіону) ефективно виконувати функції життєдіяльності за умов постійного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни (регіону) [3]. Скорук О. В. надає таке визначення економічної безпеки держави: економічна безпека держави – це стан економіки держави, для забезпечення якого створюються стійкі та науково обґрунтовані методи нейтралізації негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, з’являються необхідні умови для стабільного соціально-економічного розвитку держави, захисту національних економічних інтересів та підвищення добробуту громадян [4, с. 87]. Власюк О. С. визначає економічну безпеку як складну поліструктурну науку, яка, за аналогією з безпекою екологічних, біологічних, технічних систем тощо, є наукою про безпеку (точніше – „життєздатність”) соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [5, с. 45]. Чучка І. М. економічну безпеку визначає як стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку державної економіки та зростання добробуту громадян [6, с. 93].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Однак, незважаючи на численні наукові праці з вивчення явища безпеки, та, зокрема, сутності економічної безпеки, її видів та особливостей забезпечення в межах окремих економічних суб’єктів, актуальними залишаються дослідження в площині визначення особливостей функціонування транскордонної економічної безпеки як об’єктивно важливого елемента підвищення якості реалізації транскордонного співробітництва між регіонами з метою поглиблення економічної співпраці для зростання соціально-економічного розвитку прикордонних територій. Отже, метою статті є дослідження сутності транскордонної економічної безпеки, визначення її основних компонентів та надання їх загальних характеристик.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вивчення сутності транскордонної економічної безпеки варто дослідити етимологію таких понять, як „транскордонний” та „економічна безпека”. Визначимо, насамперед, зміст терміна „транскордонний” через з’ясування сутності дефініції „транскордонне співробітництво”, трактування якої часто можна зустріти в науковій літературі:

1) „транскордонне співробітництво” – будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які перебувають під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством” [7, с. 5];

2) „транскордонне співробітництво” – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством [8];

3) „транскордонне співробітництво” – це, інакше кажучи, специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи всі загальні їхні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме: наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура) [9, с. 16].

Важливим для визначення сутності терміна „транскордонний” є існування в науковій літературі дефініції „транскордонний регіон”, аналіз етимології якої дає більш практичне розуміння поняття „транскордонний”. Реутов В. Є. під транскордонним регіоном розглядає територію щонайменше двох різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановились тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки [10]. Подібне визначення „транскордонного регіону” надає Студенніков І. В., який розглядає зазначену дефініцію як певну територію, яка характеризується наявністю схожих природно-географічних умов і охоплює прикордонні регіони двох або кількох держав, що мають спільний кордон [11, с. 140]. На наше переконання під „транскордонним” варто розглядати сукупність загального для двох і більше територій, розмежованих державним кордоном та поєднаних на основі спільного.

Визначимо сутність таких понять, як „економічна безпека” та „економічна безпека регіону”. У таблиці 1 наведено перелік різнобічних трактувань дефініції „економічна безпека”, які подаються у вітчизняних наукових роботах.

Отже, під економічною безпекою будемо розглядати такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та задовольняються основні потреби окремих економічних суб'єктів. Насамперед, економічна безпека розглядає явище безпеки через призму економічних відносин, що виникають у суспільстві в процесі здійснення виробництва товарів та послуг, розподілу матеріальних благ, обміну, що супроводжується за опосередкованої ролі грошей та споживання фізичними та юридичними особами виробленої продукції.

Таблиця 1 – Трактування дефініції „економічна безпека”

№ п.п.	Трактування	Автор та джерело
1	Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави.	Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України „Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України” [9]
2	Економічна безпека – це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в цьому контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави.	Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки : навч. посіб. / Г. О. Пухтаєвич. – К. : КНЕУ, 2005. – 254 с. [12, с. 231]

3	Економічна безпека – це стан захищеності суб'єктів господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності.	Постанова Ради Центральної спілки споживчих товариств України „Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України” [13]
4	Економічна безпека – це стан економіки країни, який, по-перше, є об'ємним та структурним параметром, що достатній для забезпечення існуючого статусу держави, її незалежного від зовнішнього тиску політичного і соціально-економічного розвитку та, по-друге, здатний підтримувати рівень легальних доходів, що забезпечує абсолютній більшості населення добробут, що відповідає стандартам цивілізованих країн. Економічна безпека – це складна багатофакторна динамічна система, що виражається в її масштабах, структурі і технічному рівні, за яких вона здатна створювати матеріальні та фінансові ресурси, що є достатніми, по-перше, для захисту національних інтересів у внутрішньополітичній, міжнародній, інформаційній, екологічній сферах, у сфері здоров'я людей, захисту від тероризму, корупції тощо, а по-друге, для забезпечення рівня та якості життя населення, що гарантує можливість підтримки соціального миру та суспільної стабільності, а також створює умови для економічного зростання.	Старостенко Г. Г. Національна економіка : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. – К. : Ліра-К, 2011. – 432 с. [14, с. 400]
5	Економічна безпека – сукупність умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до постійного оновлення і удосконалення; захищеність економічних, політичних, екологічних, правових та інших потреб суспільства і його громадян; забезпечення передумов для виживання в умовах кризи та майбутнього розвитку; захист життєво важливих інтересів країни та її території, зважаючи на ресурсний потенціал, збалансованість та динаміку розвитку; створення внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності від дестабілізаційних впливів; конкурентоспроможність країни на світових ринках, об'єктів і територій на внутрішньому ринку та стійкості фінансового становища; забезпечення належних умов життя та стійкого розвитку особистості, збереження екології.	Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с. [15, с. 12; 10]
6	Економічна безпека – це стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку державної економіки та зростання добробуту громадян	Чучка І. М. Транскордонне співробітництво в контексті економічної безпеки України / І. М. Чучка, Р. І. Молдавчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 92-98. [16, с. 93]

*складено автором

Економічна безпека може розглядатися на різних рівнях. Пономаренко В. С., Клебанова Т. С., Чернова Н. Л. у своїй монографії зазначають, що поняття економічної безпеки можна використовувати до систем різного рівня ієрархії. Автори розрізняють: глобальну економічну безпеку, міжнародну економічну безпеку, національну економічну безпеку, економічну безпеку регіону, економічну безпеку фірми, економічну безпеку особистості [17]. Носова О. В. зазначає, що економічна безпека як категорія економічної науки відбиває складну систему економічних (і навіть правових, адміністративних і політичних) відносин на різних рівнях суспільного виробництва – на рівні мікро- і макроекономіки. Вона передбачає аналіз економічного стану підприємств, галузей, регіонів та країни взагалі, тобто її слід розглядати в сукупності галузево-територіальних відносин [18, с. 39].

Ми погоджуємося з думкою зазначених авторів про поліструктурну сутність економічної безпеки і за аналогією до складу загальної безпеки як окремого явища дослідження пропонуємо виділяти такі рівні:

- міжнародна (глобальна та регіональна);
- національна (державна);
- мезорегіональна (економічна безпека регіону);
- індивідуальна (фізичних осіб, суб'єктів господарювання та окремих галузей).

У відповідності до Наказу Міністерства економічного розвитку та торгівлі України „Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України” прийнято виділяти такі елементи економічної безпеки, що представлені на рис. 1.

Структура системи економічної безпеки, що наведена на рис. 1 є лише одним з можливих варіантів її декомпозиції, який пропонує Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Є певні дискусійні моменти щодо виділення наведених елементів економічної безпеки та формування такої їхньої структури. Наприклад, на наше переконання, інвестиційну безпеку варто віднести також до складу фінансової безпеки, оскільки інвестиційні процеси пов'язані з формуванням фондів грошових коштів та їх подальшим використанням з метою реалізації певної сукупності проектів. Науково-технологічну безпеку, на наш погляд, доцільно виділити в окремий вид безпеки на рівні економічної безпеки, оскільки цей елемент включає не лише економічні відносини, а за своєю суттю є дещо ширшим. Однак загалом для подальшого дослідження за основу будемо використовувати наведені на рис. 1 види економічної безпеки.

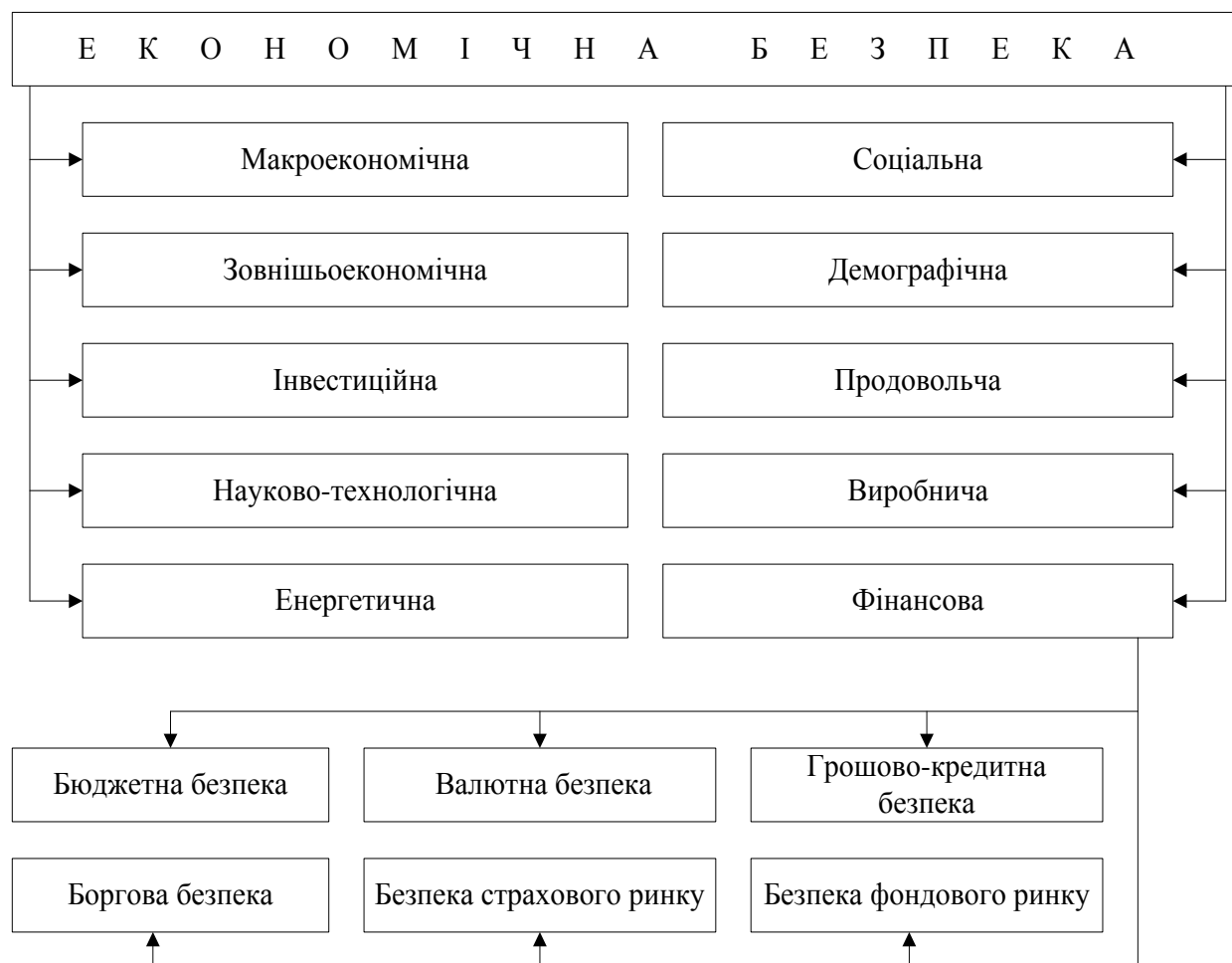

Рис. 1. Елементи економічної безпеки
*складено автором на основі [9]

Розглянемо тепер сутність дефініції „економічна безпека регіону”. Сухоруков А. І. зазначає, що економічна безпека регіону – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення.

Економічна безпека на регіональному рівні – це також спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних чинників, а також не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища. Економічна безпека регіону – це діапазон рівнів економічних і соціальних показників, у межах яких регіон протягом тривалого періоду розвивається стійко. Економічна безпека регіону характеризується раціональним використанням ресурсного, виробничого та інноваційного потенціалу; захищеністю від дестабілізуючих чинників; міцністю зв'язків між елементами регіональної економіки; збалансованістю міжрегіональних та зовнішньоекономічних відносин [19, с. 5-6]. Ми цілком поділяємо думку автора щодо етимології терміна „економічна безпека регіону” і надалі будемо користуватися наведеним визначенням.

За своєю структурою економічна безпека регіону є також складним явищем і складається з низки окремих видів безпеки. Ткач С. М. пропонує розглядати такі основні підсистеми як: ресурсну, виробничо-технологічну, фінансову, інвестиційну, інформаційну, соціальну і екологічну безпеки. Адже саме під цими ключовими складовими економічної безпеки регіону об'єднуються визначальні елементи господарського комплексу регіону, які забезпечують соціально-економічний його розвиток [3]. На наш погляд, варто до зазначених видів додати такі: продовольчу безпеку, енергетичну безпеку, але вилучити як складову економічної безпеки екологічну безпеку, оскільки за своїм змістом вона має іншу сутність і перебуває на рівні з економічною безпекою складовою безпеки регіону. Варто відмітити також об'єктивну необхідність включення до економічної безпеки регіону транскордонної економічної безпеки. Не можна не погодитися з Н. Н. Пойда-Носик, С. В. Науменко та Г. О. Кулешовою, що стратегія ефективного розвитку прикордонних регіонів, які здійснюють транскордонне співробітництво, обов'язково повинна включати аспекти забезпечення економічної безпеки [20].

У контексті забезпечення економічної безпеки транскордонне співробітництво набуває специфічного значення, оскільки рівень безпеки впливає на інтенсивність ділових відносин між прикордонними територіями. Так, за наявності численних загроз потенційні партнери, інвестори не бажають співпрацювати з підприємцями депресивного регіону, оскільки бояться піддати власний бізнес великим ризикам. Високий рівень економічної безпеки, навпаки, сприяє налагодженню зовнішньоекономічних ділових контактів. З іншого боку, інтенсивність транскордонного співробітництва може негативно впливати на стан економічної безпеки регіону. Характер цього впливу залежить від функціональних зв'язків між індикаторами економічної безпеки і рівнем розвитку транскордонного співробітництва, а також від економічної політики в межах кожного співпрацюючого регіону [21].

Транскордонна економічна безпека за своїм змістом є ширшим поняттям ніж економічна безпека регіону, але саме остання повинна містити елементи оцінки та аналізу ефективності транскордонного співробітництва, його впливу на функціонування окремих галузей та секторів економіки окремо взятої території, оскільки рівень такої співпраці є одним з факторів розвитку економіки регіонів та активізації інвестиційних процесів у межах регіонального господарства.

На наш погляд, під транскордонною економічною безпекою варто розглядати таке: транскордонна економічна безпека – це свобода від негативного зовнішнього та внутрішнього впливів на будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення співпраці між територіальними громадами або властями, які перебувають під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, у сфері економічних відносин, а саме: виробництва товарів та послуг, розподілу матеріальних благ, обміну, що супроводжується за опосередкованої ролі грошей, та споживання фізичними та юридичними особами виробленої продукції.

Основні компоненти транскордонної економічної безпеки наведені на рис. 2.

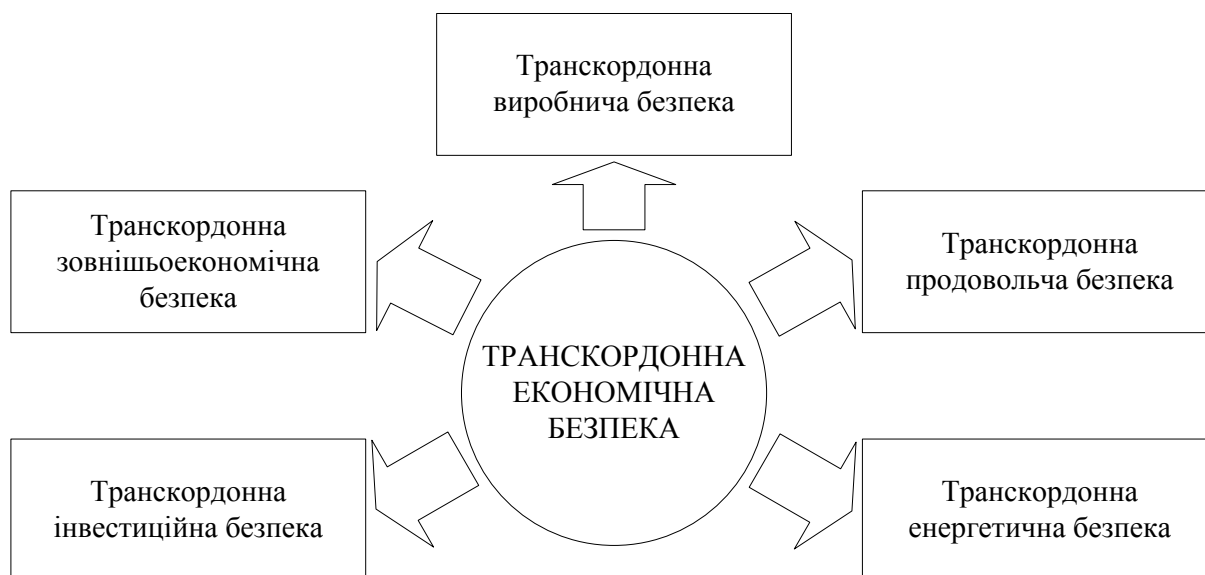

Рис. 2. Компоненти транскордонної економічної безпеки
*складено автором

Розглянемо їх більш детально. Транскордонна зовнішньоекономічна безпека – вид безпеки, що забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності в межах транскордонного регіону та дозволяє вільно переміщати різнобічні види товарів, ресурсів між прикордонними регіонами через державні кордони та можливість протидіяти зовнішнім та внутрішнім чинникам, що впливають на економічний розвиток транскордонних регіонів, та брати активну участь у світовому розподілі праці.

Транскордонна виробнича безпека – вид безпеки, суть якого полягає в протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам діяльності виробничих підприємств, що розташовані у транскордонному регіоні і функціонування яких базується на коопераційних зв'язках між окремими підприємствами різних прикордонних територій. Отже, негативний вплив на розвиток певного підприємства призводить до руйнування сформованих економічних відносин між різнобічними суб'єктами господарювання і не сприяє поглибленню транскордонної співпраці.

Транскордонна продовольча безпека – вид безпеки, суть якої зводиться до забезпечення доступу фізичним особам до продуктів харчування в необхідних кількостях та належної якості для підтримання звичайної життєдіяльності людини. Продовольча безпека набуває досить важливого значення в межах транскордонного регіону, у якому функціонують різні державні стандарти щодо продуктів харчування, що є специфічними для кожної країни. Саме тому, як правило, у населення, що проживає на території зазначеного регіону є досить широкий вибір щодо асортименту продуктів, їх якості та вартості.

Транскордонна енергетична безпека – досить важливий вид безпеки, враховуючи об'єктивну необхідність забезпечення регіонального господарства та суб'єктів економіки енергією. Транскордонна енергетична безпека може проявлятися у такому: 1) необхідності побудови енергетичних островів з метою експортування електроенергії через територію транскордонного регіону; 2) об'єктивною необхідністю використовувати енергетичні можливості сусідніх країн, які мають змогу експортувати електроенергію до інших прикордонних територій без потреби будувати енергетичні потужності в межах кожного регіону; 3) функціонування енергетики завжди пов'язане з екологічною складовою розвитку окремих регіонів країни. Саме тому побудова важливих енергетичних об'єктів у межах територій окремо взятого регіону завжди буде впливатиме на екологічну ситуацію партнерів

по транскордонному співробітництву. Це вимагає зважених підходів з боку всіх учасників та синхронізації їхніх дій в енергетичній сфері.

Будь-які загрози, що можуть призвести до втрати енергетичної безпеки в рамках одного прикордонного регіону, впливають на діяльність інших регіонів і не сприяють поглибленню транскордонного співробітництва між регіонами.

Транскордонна інвестиційна безпека – безпека, за якої забезпечується реалізація інвестиційних проектів у рамках транскордонного регіону від впливу несприятливих внутрішніх та зовнішніх загроз щодо подальшого функціонування новостворених підприємств. Формування сприятливого інвестиційного клімату на території транскордонного регіону, який би приваблював нових суб'єктів господарювання, дає змогу поглиблювати економічну співпрацю між регіонами, використовувати різнобічні переваги кожної з територій щодо створення певних видів продукції та послуг і реалізовувати їх у межах транскордонного регіону і на інших ринках товарів та послуг.

Також суть транскордонної інвестиційної безпеки полягає в захисті вже сформованих економічних зв'язків між окремими підприємствами різних прикордонних територій від приходу інших інвесторів, які, створивши власні підприємства, починають за допомогою засобів недобросовісної конкуренції руйнувати встановлені транскордонні економічні зв'язки між суб'єктами господарювання, що діють на прикордонних територіях. Особливо така ситуація стосується діяльності транснаціональних корпорацій, які, створюючи свої підприємства на території однієї країни, починають впливати на розвиток відповідних галузей сусідніх країн, використовуючи всі переваги, що їм притаманні як глобальним компаніям (доступ до міжнародних ринків капіталу, сформована виробнича технологія, агресивна маркетингова компанія, значні обсяги доступних фінансових ресурсів материнської компанії). Такі компанії впливають на розвиток ринку відповідного товару і за допомогою своїх переваг, що утворені в результаті специфіки діяльності транснаціональних компаній, впливають на діяльність відповідних національних виробництв, що вже сформувалися на території транскордонного регіону.

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи сучасні інтеграційні процеси, які відбуваються у світі та впливають фактично на всі сфери людської діяльності в питаннях функціонування та розвитку транскордонних регіонів як практичної реалізації зазначених процесів, важливими стають дослідження транскордонної економічної безпеки, під якою пропонуємо розглядати свободу від негативного зовнішнього та внутрішнього впливів на будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення співпраці між територіальними общинами або властями, які перебувають під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, у сфері економічних відносин, а саме: виробництва товарів та послуг, розподілу матеріальних благ, обміну, що супроводжується за опосередкованої ролі грошей, та споживання фізичними та юридичними особами виробленої продукції. До основних компонентів транскордонної економічної безпеки нами віднесено такі: транскордонна зовнішньоекономічна безпека, транскордонна виробнича безпека, транскордонна продовольча безпека, транскордонна енергетична безпека, транскордонна інвестиційна безпека.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маляренко Т. А. Економічна безпека : навч.-метод. посіб. / Т. А. Маляренко. — Донецьк : ДонДУУ, 2009. — 129 с.
2. Економічна безпека : навч. посіб. / [за ред. З.С. Варналія]. — К. : Знання, 2009. — 647 с.
3. Ткач С. М. Система економічної безпеки: регіональний аспект [Електронний ресурс] / С. М. Ткач. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm.

4. Скорук О. В. Національна економічна безпека держави та її складові елементи / О. В. Скорук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — 2009. — № 7. — С. 84—88.
5. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. — К. : Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України, 2008. — 48 с.
6. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія / Н. Мікула. — Львів : ІРД НАН України, 2004. — 395 с.
7. Посібник з транскордонного співробітництва / Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва „Закарпаття”. — Ужгород : Ліра, 2005. — 70 с.
8. Закон України „Про транскордонне співробітництво” [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
9. Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України „Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07>.
10. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку [Електронний ресурс] / В. Є. Реутов // Ефективна економіка. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912>.
11. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку / І. Студенніков // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України ; за ред. С. Максименка. — К. : Логос, 2000. — С. 138—170
12. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки / Г. О. Пухтаєвич. — К. : КНЕУ, 2005. — 254 с.
13. Постанова Ради Центральної спілки споживчих товариств України „Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України” [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Професійної юридичної системи „МЕГА-НаУ”. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=n0007626-08>.
14. Старостенко Г. Г. Національна економіка : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. — К. : Ліра-К, 2011. — 432 с.
15. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. — Львів : Арал, 2008. — 384 с.
16. Чучка І. М. Транскордонне співробітництво в контексті економічної безпеки України / І. М. Чучка, Р. І. Молдавчук // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 9 (111). — С. 92—98.
17. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование : монография / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова. — Х. : ИНЖЭК, 2004. — 364 с.
18. Носова О. В. Моделі економічної безпеки регіону / О. В. Носова, О. С. Маковоз // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. — 2011. — № 4. — С. 36—45.
19. Сухоруков А. І. Ефективність соціально-економічного розвитку та економічна безпека регіону (на прикладі Закарпатської області) : аналіт. доп. / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. — К. : НІСД, 2013. — 32 с.
20. Пойда-Носик Н. Н. Економічна безпека регіону у контексті транскордонного співробітництва [Електронний ресурс] / Н. Н. Пойда-Носик, О. Д. Буковська. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_32/statti/2_5.htm.
21. Науменко С. В. Розвиток транскордонного співробітництва в системі забезпечення економічної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 21.04.01 „Економічна безпека держави” / С. В. Науменко. — Київ, 2007. — 21 с.

REFERENCES

1. Maliarenko, T.A. (2009), *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], DonDUU, Donetsk, Ukraine.
2. Varnalii, Z.S. (2009), *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], Znannia, Kiev, Ukraine.
3. Tkach, S.M. (2012), „System of the economic security: regional aspect”, available at: http://www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm (access November 10, 2013).

4. Skoruk, O.V. (2009), „National economic security of the state and its constituent elements”, *Naukovyi visnyk Volynskogo natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 7, pp. 84-88.
5. Vlasiuk, O.S. (2008), *Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and practice of economic security in the system of science on Economics], Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi vyvchennia natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, Kiev, Ukraine.
6. Mikula, N. (2004), *Mizhterytorialne ta transkordonne spivrobitnytstvo* [Inter-territorial and cross-border cooperation]: monograph, IRD NAN Ukraine, Lviv, Ukraine.
7. *Posibnyk z transkordonnogo spivrobitnytstva* (2005), [Manual on cross-border Cooperation], Agency of regional development and cross-border cooperation „Zakarpattia”, Lira, Uzhgorod, Ukraine.
8. Zakon Ukrainy „Pro transkordonne spivrobitnytstvo” [Law of Ukraine „On cross-border cooperation”], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-15> (access November 10, 2013).
9. Nakaz Ministerstva ekonomichnogo rozvytku ta torgivli Ukrainy „Pro zatverdzhennia Metodyky rozrahunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy” [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine „On approval of the methodology of the level evaluation the economic security of Ukraine”], available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07> (access November 10, 2013).
10. Reutov, V.E. (2011), „Cross-border cooperation of the regions of Ukraine: theoretical and practical aspects of the development”, *Efektivna ekonomika*, no. 12 available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912> (access November 10, 2013).
11. Studennikov, I. (2000), *Transkordonne spivrobitnytstvo ta yogo mistse v regionalnomu rozvytku* [Cross-border cooperation and its position in the regional development], Logos, Kiev, Ukraine.
12. Pukhtaievych, G.O. (2005), *Analiz natsionalnoi ekonomiky* [Analysis of the national economy], Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kiev, Ukraine.
13. Postanova Rady Centralnoi spilky spozhyvchyh tovarystv Ukrainy „Pro Konceptsiu ekonomichnoi bezpeky spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy” [Directives of the Council of the Central Union of Consumer Societies of Ukraine „On Conception of the economic security of Consumer Cooperation in Ukraine”], available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=n0007626-08> (access November 10, 2013).
14. Starostenko, G.G., Onyshko, S.V. and Posnova, T.V. (2011), *Natsionalna ekonomika* [National economy], Lira-K, Kiev, Ukraine.
15. Vasylytsiv, T.G. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: strategii ta mekhanizmy zmitsnennia* [Economic security of enterprises activity in Ukraine: strategy and mechanisms of strengthening]: monograph, Aral, Lviv, Ukraine.
16. Chukcha, I.M. and Moldavchuk, R.I. (2010), „Cross-border cooperation in the context of economic security of Ukraine”, *Actual problems of economics*, no. 9 (111), pp. 92-98.
17. Ponomarenko, V.S., Klebanova, T.S. and Chernova, N.L. (2004), *Ekonomicheskaiia bezopasnost regiona: analiz, otsenka, prognozirovanie* [Economic security of a region: analysis, evaluation, prognosing]: monograph, INZHEK, Kharkov, Ukraine.
18. Nosova, O.V. and Makovoz, O.S. (2011), „Models of the economic security of a region”, *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudrogo*, no. 4, pp. 36-45.
19. Sukhorukov, A.I. and Kharazishvili, Yu.M. (2013), *Efektivnist sotsialno-ekonomichnogo rozvytku ta ekonomichna bezpeka regionu (na prykladi Zakarpatskoi oblasti)* [Efficiency of social and economic development and economic security of a region (on the example of example, Transcarpathia region)], NISD, Kiev, Ukraine.
20. Poida-Nosyk, N.N. and Bukovska, O.D. (2011), „Economic security of a region in the context of cross-border cooperation”, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvu/Ekon/2011_32/statti/2_5.htm (access November 10, 2013).
21. Naumenko, S.V. (2007), „Development of cross-border cooperation in the system of providing the economic security of Ukraine”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Economic Security of State), 21.04.01, Natsionalnyi instytut strategichnykh doslidzhen, Kiev, Ukraine.